

Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2008

Wprowadzenie

Emigracja Polaków za granicę, począwszy od 2004 roku przybrała duże rozmiary, co jest związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej i otwieraniem kolejnych rynków pracy.

Od początku naszego członkostwa w Unii dla Polaków były otwarte trzy rynki pracy: w Wielkiej Brytanii, Irlandii oraz w Szwecji. Kolejne rynki pracy – od 1-go maja 2006 r. – otworzyły: Hiszpania, Portugalia, Finlandia oraz Grecja, od 31 lipca 2006 r. – Włochy oraz od 1-go maja 2007 r. – Niderlandy. Z dniem 1 listopada 2007 r. rząd Luksemburga udostępnił rynek pracy dla obywateli polskich, w tym samym okresie niemieckie władze bez żadnych ograniczeń otworzyły rynek pracy dla polskich inżynierów – specjalistów od budowy maszyn i pojazdów oraz elektrotechników, jak również wprowadziły ułatwienia dla zagranicznych absolwentów niemieckich uczelni przy poszukiwaniu pracy po uzyskaniu dyplomu. Z dniem 1 lipca 2008 r. zostały zniesione również wszystkie ograniczenia w dostępie do rynku pracy dla Polaków we Francji, a od 1 maja 2009 r. Polacy mogą – bez potrzeby uzyskiwania pozwolenia – pracować w Belgii i Danii. Obecnie – spośród krajów „starej 15-tki” – jedynie Austria i Niemcy mimo pewnych ułatwień w niektórych sektorach wciąż utrzymują restrykcje na swoich rynkach, wymagając od Polaków pozwoleń na pracę.

Wyniki spisu ludności w 2002 r. wykazały znaczną skalę emigracji na pobyt czasowy (w maju 2002 r. przebywało za granicą 786 tys. mieszkańców Polski, z czego ponad 626 tys. przez okres co najmniej 12-tu miesięcy). Głównymi krajami emigracji były wówczas: Niemcy, Stany Zjednoczone Ameryki, Włochy, Kanada, Wielka Brytania oraz Francja. Kierunki emigracji zagranicznych, jakie obserwujemy począwszy od maja 2004 roku uległy zmianie – były i są jednoznacznie uzależnione od możliwości pracy w poszczególnych krajach członkowskich UE.

Wobec swobodnego przepływu osób, prowadzenie dokładnych statystyk dotyczących przepływu osób pomiędzy poszczególnymi krajami jest znacznie utrudnione. W przypadku Polski, mimo istnienia formalnego obowiązku zgłaszania wyjazdu za granicę na pobyt czasowy, tylko niewielka część wyjeżdżających dopełnia tych formalności. W końcu 2008 r. liczba osób przebywających za granicą, która zgłosiła swój wyjazd za granicę w biurach ewidencji ludności wynosiła 88 tys. W tych okolicznościach najlepszym sposobem uzyskania danych o rozmiarach czasowej emigracji Polaków są szacunki oparte na wielu źródłach danych.

GUS opracowuje szacunki liczby osób przebywających czasowo za granicą począwszy od 2006 roku. Pierwszy szacunek uwzględniający lata 2004-2006 został opublikowany w październiku 2007 r., kolejne – w lipcu/sierpniu 2008 i 2009 r.

Wyniki szacunku

Szacunki emigracji opracowane przez GUS (p. tabl. 1) przedstawiają liczbę emigrantów z Polski przebywających czasowo za granicą w latach 2004-2008 – według stanów w końcu każdego roku. Dane te obrazują zatem tzw. zasoby imigracyjne Polaków w innych krajach. Nie są to strumienie migracji w poszczególnych latach i dlatego dane te nie mogą być sumowane. Wyniki szacunków z założenia nie obejmują emigracji sezonowych Polaków, które z uwagi na czas ich trwania – najczęściej do trzech miesięcy – w większości krajów Wspólnoty podlegają uproszczonym procedurom formalno-prawnym lub w ogóle nie są rejestrowane¹.

Prezentowana tabela zawiera szacunkowe dane dla krajów „starej UE-15” (poza Luksemburgiem) oraz spośród nowych krajów UE te, w których przebywa powyżej 3 tys. mieszkańców Polski. Z krajów nie należących do UE pokazano Norwegię (kraj należący do obszaru EEA), która staje się ważnym kierunkiem polskiej emigracji. Dane za lata 2007-2008 dotyczą osób przebywających czasowo za granicą powyżej 3 miesięcy², natomiast dane do 2006 r. obejmują osoby przebywające czasowo powyżej 2 miesięcy. Należy podkreślić, że różnice wyników tych badań wynikające ze zmiany kryterium okresu nieobecności są jednak bardzo niewielkie i dane te mogą być porównywane w czasie.

Ze względu na różne systemy ewidencjonowania przepływów migracyjnych oraz dostępne dane administracyjne, rzadziej statystyczne (tak w Polsce, jak i w poszczególnych krajach członkowskich UE) wyniki szacunku opracowanego przez GUS powinny być traktowane jako przybliżone. Dodatkowym utrudnieniem przy szacowaniu danych dla poszczególnych krajów jest fakt, że wiele osób po opuszczeniu Polski zmienia kraj przebywania, wyjeżdżając np. z Wielkiej Brytanii do Norwegii lub innego kraju – bardziej atrakcyjnego pod względem oferowanych wynagrodzeń czy dostępu do szerszych świadczeń społecznych.

Szacuje się, że w końcu 2008 roku poza granicami Polski przebywało czasowo ok. 2210 tys. mieszkańców naszego kraju, tj. o 60 tys. mniej niż w 2007 r. (ok. 2270 tys.), przy czym ponad 1887 tys. osób przebywało w Europie (ok. 1925 tys. w 2007 roku). Zdecydowana większość – ok. 1820 tys. – emigrantów z Polski przebywała w krajach członkowskich UE, liczba ta zmniejszyła się o 40 tys. w stosunku do 2007 roku. Spośród krajów UE, najwięcej osób przebywało w Wielkiej Brytanii (650 tys.), Niemczech (490 tys.), Irlandii (180 tys.) i Niderlandach (108 tys.).

---

¹ Liberalizacja dostępu do europejskich rynków pracy po 1 maja 2004 r. spowodowała rejestrowanie się wielu Polaków, którzy już wcześniej przebywali (najczęściej pracując w szarej strefie) w wielu krajach UE. Niestety brak jest rzetelnej informacji o skali tego zjawiska, a zatem niezwykle trudne są do oszacowania strumienie emigracji, jakie miały miejsce począwszy od 2004 roku.

² Kryterium czasowe powyżej 3 miesięcy zostało wprowadzone do badań statystycznych w 2006 roku w związku z nowelizacją *Ustawy z dn. 14 lipca 2006 o wjeździe na terytorium RP, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich UE i członków ich rodzin (Dz.U.06.144.1043 z późn. zm.)*

Tabl.1. Emigracja z Polski na pobyt czasowy w latach 2004-2008^a*(stan w końcu roku)*

Kraj przebywania	Liczba emigrantów w tys.					
	NSP 2002 ^b	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	786	1 000	1 450	1 950	2 270	2210
Europa	461	770	1 200	1 610	1 925	1887
w tym:						
Unia Europejska (27 krajów)^c	451	750	1 170	1 550	1 860	1820
w tym:						
Austria	11	15	25	34	39	40
Belgia	14	13	21	28	31	33
Cypr	.	.	.	.	4	4
Dania	.	.	.	.	17	19
Finlandia	0,3	0,4	0,7	3	4	4
Francja	21	30	44	49	55	56
Grecja	10	13	17	20	20	20
Hiszpania	14	26	37	44	80	83
Irlandia	2	15	76	120	200	180
Niderlandy	10	23	43	55	98	108
Niemcy	294	385	430	450	490	490
Portugalia	0,3	0,5	0,6	1	1	1
Republika Czeska	.	.	.	.	8	10
Szwecja	6	11	17	25	27	29
Wielka Brytania	24	150	340	580	690	650
Włochy	39	59	70	85	87	88
Kraje spoza Unii Europejskiej	10	20	30	60	65	67
w tym:						
Norwegia	.	.	.	.	36	38

a Dane dotyczą liczby osób przebywających za granicą czasowo: dla lat 2002-2006 – powyżej 2 miesięcy, dla lat 2007-2008 – powyżej 3 miesięcy.

b Po rozszacowaniu liczby emigrantów o nieustalonym kraju czasowego pobytu liczba emigrantów przebywających w krajach Europy wynosi 547 tys., w krajach UE – 535 tys.

c Do 2006 r. 25 krajów

Należy podkreślić, że w 2008 r. zmniejszyła się liczba wyjazdów Polaków za granicę (strumień migracyjny) w porównaniu do roku poprzedniego. Jednocześnie, na skutek kryzysu gospodarczego i jego konsekwencji dla rynków pracy wielu krajów, wzrosła liczba powrotów Polaków z zagranicy – głównie z Wielkiej Brytanii, Irlandii i Stanów Zjednoczonych. Kryzys gospodarczy wyhamował wyraźnie odpływ z Polski, nie spowodował jednak masowych powrotów. Prawdopodobnie potencjalni emigranci obawiali się trudności w znalezieniu pracy za granicą i rzadziej podejmowali decyzję o wyjeździe z kraju, jednocześnie osoby przebywające już za granicą próbowały przetrwać na emigracji, także poprzez przemieszczenie się do innych krajów. W rezultacie liczba osób przebywających czasowo za granicą w końcu 2008 r. zmniejszyła się w stosunku do roku poprzedniego. Spadek ten dotyczył głównie liczby osób przebywających w Wielkiej Brytanii, Irlandii i w Stanach

Zjednoczonych. Szacuje się, że liczba Polaków przebywająca w Niemczech pozostała na tym samym poziomie, wzrosła natomiast liczba Polaków w Niderlandach.

Należy podkreślić, że mimo zaobserwowanego spadku, liczba polskich emigrantów w krajach UE w 2008 r. była ponad dwukrotnie większa w stosunku do początkowego okresu naszego członkostwa w UE.

Szacuje się, że ok. 70% emigrujących Polaków przebywa za granicą co najmniej 12 miesięcy. Osoby te zaliczane są do emigrantów długookresowych i powinny być uwzględnione w stanach ludności poszczególnych krajów.

Zdecydowana większość polskich emigrantów przebywa za granicą w związku z pracą, aczkolwiek wraz z upływem czasu zwiększa się liczba osób – członków rodzin polskich emigrantów, pozostających na ich utrzymaniu (małżonkowie, dzieci). Osoby, które wyjechały w okresie od maja 2004 r. do końca 2008 r., w 80-90% przypadków przebywały za granicą podejmując pracę lub jej poszukując.

Jednym z ważnych źródeł informacji o Polakach emigrujących w związku z pracą, są raporty opracowane przez b. Ministerstwo Gospodarki i Pracy³ oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej⁴.

Źródła danych o emigracji Polaków za granicę

Przy szacowaniu emigracji czasowej korzystano z różnych źródeł. Podstawą szacunków były wyniki powszechnego spisu ludności 2002. Do oszacowania liczby emigrantów z Polski przebywających czasowo powyżej 3 miesięcy (do 2006 r. – powyżej 2 miesięcy) za granicą zostały wykorzystane zarówno źródła krajowe jak i zagraniczne.

Wśród źródeł krajowych należy wymienić:

1. Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), które pokazują trend i główne kierunki emigracji. Należy podkreślić, że z wyników badania nie można korzystać wprost, ponieważ nie odzwierciedla ono w pełni skali zjawiska (próba gospodarstw domowych objętych badaniem jest zbyt mała do badania migracji zagranicznych, ponadto badanie BAEL nie obejmuje wszystkich grup migrantów, np.: osób, które wyemigrowały z całymi rodzinami, emigrantów – osób tworzących jednoosobowe gospodarstwa domowe – zamieszkałych samodzielnie itp.). Tym niemniej wyniki tego badania stanowią podstawowe źródło danych o polskich emigrantach, dostarczające jednocześnie informacji o migracjach w związku z pracą;
2. Badanie ludności nieobecnej w związku z wyjazdem na pobyt czasowy za granicę – przeprowadzane przez GUS według stanu z 31 grudnia każdego roku. Badanie obejmuje wyłącznie te osoby, które formalnie – w miejscu swojego zamieszkania lub przebywania – zgłosiły swój wyjazd na pobyt czasowy za granicę. Badania te nie odzwierciedlają skali zjawiska, ale dobrze obrazują trendy i strukturę emigracji według krajów emigracji;

---

³ Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach członkowskich UE/EOG oraz obywateli UE/EOG w Polsce; Raport b. Ministerstwa Gospodarki i Pracy, październik 2005.

⁴ Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce; Raporty Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, kwiecień 2007, kwiecień 2008, październik 2008.

3. Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności (EU-SILC), które dostarcza informacji nie tylko o członkach gospodarstw domowych przebywających czasowo za granicą, ale również osobach, które w momencie badania nie są zaliczane do składu gospodarstwa domowego, ale były jego członkami przed wyjazdem za granicę. Podobnie jak w przypadku badania BAEL, z wyników badania nie można korzystać wprost, ze względu na ograniczenia dotyczące głównie wielkości próby i pozostawania poza badaniem tych gospodarstw domowych, których wszyscy członkowie przebywają za granicą;
4. Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o liczbie zezwoleń wydanych Polakom na pracę w poszczególnych krajach.

Analizując dane z raportów MPiPS, dotyczące podejmowania pracy przez Polaków przebywających za granicą należy mieć na uwadze następujące okoliczności:

- a) *dane o podejmowanej pracy nie obejmują pracy niezalegalizowanej,*
- b) *dane na temat liczby osób, które w określonym okresie otrzymały zezwolenie na pracę lub ją podjęły, nie oznaczają faktycznej i stałej obecności takiej liczby pracowników – znaczna część zatrudnienia Polaków ma charakter sezonowy lub krótkookresowy, a opuszczanie zagranicznych rynków pracy nie jest rejestrowane,*
- c) *znacząca liczba Polaków może pracować na podstawie zezwoleń udzielonych przed 1 maja 2004 r. lub też nie jest zobowiązana do uzyskiwania zezwoleń ze względu na wcześniejsze dopuszczenie do rynku pracy na okres co najmniej 12 miesięcy,*
- d) *obowiązująca w stosunkach z niektórymi państwami swoboda przepływu pracowników oznacza brak zezwoleń na pracę, a tym samym brak jest wówczas ścisłej ewidencji zatrudnienia cudzoziemców.*

Wśród zagranicznych źródeł danych należy wymienić źródła administracyjne, rejestry i statystyki krajów, do których wyjeżdża najwięcej Polaków.

W szczególności korzystano z:

- a) danych o liczbie osób zarejestrowanych w *Worker Registration Scheme* (WRS) administrowanym przez *Home Office* Wielkiej Brytanii,
Specyfika systemu nie pozwala na dokładne określenie liczby Polaków przebywających w Wielkiej Brytanii ze względu na to, iż z rejestru nie są „zdejmowane” osoby, które zakończyły pracę lub wyjechały z tego kraju. Nie wiadomo też, ile osób nie dopełnia obowiązku rejestracji. Dlatego też dane z WRS pozwalają jedynie na wskazanie tendencji w zatrudnieniu pracowników z nowych państw członkowskich;
- b) danych o liczbie osób posiadających numer ubezpieczenia (*National Insurance Number*) w Wielkiej Brytanii – z raportów DWP (*Department for Work and Pension*),
- c) informacji o liczbie wydanych numerów PPS (*Personal Public Service Number*) w Irlandii,
- d) rejestrów cudzoziemców, którzy uzyskali prawo pobytu w danym kraju,
- e) statystyk prowadzonych przez urzędy statystyczne innych krajów z uwzględnieniem różnic w metodologii gromadzenia tych danych.

Wobec bardzo różnorodnych źródeł danych – zarówno administracyjnych jak i statystycznych – dostarczających bardzo różnych informacji, ustalenie rzeczywistych rozmiarów migracji Polaków jest niezwykle trudne. W poszczególnych krajach istnieje wiele systemów ewidencjonowania przepływów migracyjnych, przy czym systemy te nie obejmują wszystkich imigrantów, a jednocześnie często obejmują tych, którzy już opuścili kraj emigracji, przemieszczając się do innych krajów członkowskich Wspólnoty, które jako kolejne otwierały swoje rynki pracy lub łagodziły zbyt restrykcyjne przepisy dotyczące zatrudniania cudzoziemców. Mając na uwadze złożoność zjawiska i trudność jego obserwacji – należy bardzo ostrożnie analizować zmiany skali i kierunków emigracji czasowych Polaków, jakie miały miejsce w ostatnich latach.

Opracowano w Wydziale Badań Migracji:

Zofia Kostrzewa – konsultant

Dorota Szaltys – naczelnik

pod kierunkiem

Lucyny Nowak – dyrektor Departamentu